

Monika Ostrowska

dr hab., prof. KAAFM, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
<https://orcid.org/0000-0002-0397-1131>

Renata Stojcka-Zuber

dr hab., prof. KAAFM, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
<https://orcid.org/0000-0003-1031-8613>

Terroryzm a przestępczość zorganizowana – ujęcie teoretyczne

Wprowadzenie

Terroryzm, będący podstawową determinantą bezpieczeństwa we współczesnym świecie, nie jest zjawiskiem nowym. Towarzyszył ludzkości od zarania dziejów, wciąż ewoluując, zmieniając techniki i formy działania. Współcześnie jego charakter wiąże się z procesem globalizacji, rozwojem kultury massmedialnej i kształtowaniem się społeczeństw masowych, a istnienie i rozwój – z finansami. Realizacja wyznaczonych celów wymaga broni, materiałów wybuchowych, środków transportu, komunikacji itp. – na to wszystko potrzebne są pieniądze. Z tego względu organizacje terrorystyczne podejmują różne formy współpracy z grupami przestępczości zorganizowanej lub same rozpoczynają dochodową działalność przestępczą.

Terroryzm

Próby definicji zjawiska

Terroryzm, choć znajduje się w centrum zainteresowania wielu dyscyplin naukowych i badaczy, nie posiada jednoznacznej, powszechnie akceptowanej definicji.

Różni autorzy podejmują próby jej stworzenia, jednak każda z nich budzi wiele kontrowersji i zwykle wywołuje dyskusje naukowe. Według Emila W. Pływaczewskiego taki stan rzeczy ma swoje źródła w kilku kwestiach: a) politycznych (różne interesy poszczególnych państw i regionów, brak ogólnoświatowego poparcia do walki z terroryzmem), b) specyfice zjawiska terroryzmu (zmiany i radykalizacja w sposobie działania grup terrorystycznych, wykorzystywanie nowoczesnych technik), c) w problemach z odróżnieniem terroryzmu od walk narodowowyzwoleńczych, d) wskazaniach cech charakteryzujących terroryzm (polityczny, przestępczy, patologiczny, międzynarodowy, ponadnarodowy, ale także lotniczy, informatyczny, biologiczny, chemiczny, nuklearny czy islamski)¹.

Próbując odnaleźć podstawy pozwalające na zdefiniowanie pojęcia terroryzmu, Bruce Hoffman po przeanalizowaniu 109 różnych definicji wskazał w nich 22 najczęściej powtarzające się kategorie sformułowań, a mianowicie:

- „– stosowanie przemocy i siły – występuje w 83,5% definicji;
- aspekt polityczny czynu – 65%;
- wywoływanie strachu i terroru – 51%;
- groźba jako element zastraszenia – 47%;
- skutki i reakcje psychologiczne – 41,5%;
- pojęcia „ofiara” i „cel działania” – 37,5%;
- celowa, planowana, systematyczna akcja – 32%;
- metody zamachów, strategia i taktyka działania – 30,5%;
- brak humanitaryzmu w działaniu – 30%;
- wymuszenie, zniewolenie, powodowanie uległości – 28%;
- dążenie do osiągnięcia rozgłosu, reklamy – 21,5%;
- przypadkowość, bezosobowość, indyskryminacja – 21%;
- ofiary wśród osób cywilnych, niewalczących, neutralnych – 17,5%;
- zastraszenie swoim działaniem – 17%;
- podkreślenie niewinności ofiar – 15,5%;
- sprawcy działający w zorganizowanej grupie, organizacji, ruchu – 14%;
- demonstracja siły przed innymi – 13,5%;
- nieobliczalność, nieprzewidywalność, niespodziewany atak – 9%;
- konspiracyjny charakter działalności – 9%;
- powtarzalny, seryjny lub „reklamowy” charakter przemocy – 7%;
- kryminalny charakter zamachów – 6%;
- żądania stawiane stronom trzecim – 4%”².

¹ E.W. Pływaczewski, *Wokół związków terroryzmu z przestępczością zorganizowaną*, „Policja” 2008, nr 1, <https://www.wspol.edu.pl/kwartalnikpolicja/index.php/2008-rok-archiwum-66/30-policja-12008/95-plywaczewski> [dostęp: 30.06.2023].

² Cyt. za: M. Mazurek, *Policja w systemie antyterrorystycznym RP. Wybrane zagadnienia problematyki terroryzmu*, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Legionowo 2022, s. 9.

Wskazane wyżej sformułowania, zaczerpnięte z różnych definicji, nie zawierają zapewne wszystkich elementów niezbędnych do stworzenia jednej, pełnej definicji pojęcia „terroryzm”, dlatego też przychylić się należy do poglądu Alexa P. Schmidta, który twierdzi, że zamiast zajmować się definiowaniem samego pojęcia, należy skupić się na identyfikowaniu jego cech³. Rzecznikiem takiego podejścia jest także amerykański badacz Walter Laqueur, który działania definicyjne określa jako *Humpty Dumpty business*, natomiast sam terroryzm nazywa „zjawiskiem nie do pomylenia” (*unmistakable phenomenon*)⁴. Z literatury przedmiotu wynika, że o ile definiowanie pojęcia terroryzmu budzi wiele kontrowersji, to już na określenie jego pejoratywnego charakteru jest ogólna zgoda⁵. Można więc przyjąć za Markiem Madejem, że terroryzm „[...] jest to zjawisko wprawdzie trudne do zdefiniowania, lecz łatwe do identyfikacji”⁶.

Odwołując się do analizy przez A.P. Schmidta można przyjąć, że cechami charakteryzującymi terroryzm jest przemoc i wywołanie strachu w społeczeństwach, co nierozzerwalnie przybiera postać działań o skutkach w wymiarze politycznym⁷.

Nauka może pozwolić sobie na dyskusję – prowadzoną przez wiele lat – dotyczącą definiowania pojęcia terroryzmu, ale prawo poszczególnych państw już nie ma takiego przywileju, a to dlatego, że przyjęta definicja wyznacza konkretne działania.

Fundamentalna dla skutecznych działań byłaby definicja w prawie międzynarodowym. Niestety, nie ma jej. Zdaniem Krzysztofa Indeckiego istnieją cztery przyczyny tego stanu rzeczy: autorytatywne i swobodne określanie przez poszczególne państwa – w kontekście interesów własnych – czym jest terroryzm, rozbieżne stanowiska państw wobec stosowania metod terrorystycznych w walkach narodowowyzwoleńczych, odmienne postrzeganie przez poszczególne państwa stopnia zagrożenia terroryzmem oraz istnienie polityki *last outrage*, polegającej na podejmowaniu zdecydowanych działań wymierzonych przeciwko terroryzmowi dopiero po spektakularnym akcie terroru.

W celu określenia charakterystycznych cech terroryzmu należy odnieść się do jego współczesnej formy – tzw. terroryzmu nowoczesnego. Jego początek wyznacza się na 22 lipca 1968 r., tj. dzień, w którym Ludowy Front Wyzwolenia Palestyny (LFWP) porwał samolot izraelskich linii El Al⁸. Dalszy rozwój zjawiska następował

³ Za: B. Hoffman, *Oblicza terroryzmu*, tłum. H. Pawlikowska-Gannon, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2001, s. 11.

⁴ Za: M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007, s. 134.

⁵ B.M. Jenkins, *The study of terrorism: definitional problems*, The RAND Corporation, Santa Monica, CA 1980, s. 1.

⁶ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne...*, *op. cit.*, s. 134.

⁷ K. Jąłoszyński, *Terroryzm i walka z nim we współczesnym świecie*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2002, s. 7.

⁸ B. Hoffman, *op. cit.*, s. 64.

poprzez działania Organizacji Wyzwolenia Palestyny (OWP), ETA (Euskadi Ta Askatasuna – Baskonia i Wolność), Frakcji Czerwonej Armii (Rote Armee Fraktion, RAF) czy włoskich Czerwonych Brygad (Brigate Rosse)⁹. Te i inne organizacje uznały terroryzm za najlepszy sposób zwrócenia uwagi na swoją działalność. Dodać należy, że w tym pierwszym etapie kształtowania się nowoczesnego terroryzmu (lata 70. XX w.) pojawiły się organizacje skrajnie prawicowe, skrajnie lewicowe oraz neofaszystowskie. Drugi etap – przypadający na lata 80. – charakteryzowany jest jako bipolarna gra. Uznawano, iż każde posunięcie terrorystyczne odbywało się wtedy na polecenie i za zgodą albo ZSRR, albo Stanów Zjednoczonych. Poza takimi przypuszczeniami, które nie poddawały się weryfikacji, miały miejsce akty realne, tj. wspieranie i zamawianie aktów terrorystycznych przez takie państwa jak Iran, Irak, Syria czy Liban¹⁰. To na tym właśnie etapie do terroryzmu dołączono religię, zwłaszcza islam. Kolejny etap, obejmujący lata 90., to pojawienie się narkoterroryzmu (głównie Kolumbia, Peru), zjawiska szarej strefy (zagrożenie stabilności państw narodowych przez czynniki niepaństwowe i pozarządowe) oraz rozpad bipolarnego układu i wyłonienie się jednego supermocarstwa – USA – uważanego przez jednych za lidera i symbol walki z terroryzmem, a przez innych oskarżanego o prowadzenie polityki generującej nowe zastępy terrorystów. Następne etapy wyznaczane były m.in. przez galopujący rozwój technologii informatycznej i informacyjnej, migracje ludności oraz proliferację broni konwencjonalnej. W konsekwencji zafunkcjonował współczesny terroryzm: pozbawiony zahamowań, nastawiony na powodowanie maksymalnie dużych szkód, uderzanie w tłum gwarantujące maksymalizację ofiar, stymulowany motywacjami religijnymi o charakterze millenarystyczno-apokaliptycznym, co czyni go szczególnie niebezpiecznym¹¹.

W literaturze przedmiotu można odnaleźć wiele różnorodnych klasyfikacji terroryzmu dokonywanych ze względu na określone, wyodrębnione czynniki, np. geograficzne, polityczne, religijne czy kulturowe. Ulegają one ciągłym zmianom – tak jak zmianom ulega sam terroryzm. Na przykład uznany badacz zjawiska Gus Martin dzieli terroryzm na:

- nowy terroryzm – powstał pod koniec XX w., a jego kulminacją były ataki terrorystyczne z 11 września 2001 r. Charakteryzuje się prowadzeniem ataków zorientowanych na masowość ofiar, nowymi i kreatywnymi konfiguracjami organizacyjnymi, a także transnarodową solidarnością organizacji terrorystycznych oraz predefiniowanymi moralnymi uzasadnieniami dla przemocy politycznej;

⁹ V. Grotowicz, *Terroryzm w Europie Zachodniej. W imię narodu i lepszej sprawy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Wrocław 2000, s. 116–146.

¹⁰ T. Aleksandrowicz, *Terroryzm międzynarodowy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 17.

¹¹ M. Tomczak, *Evolution of international terrorism*, [w:] *The faces of terrorism*, red. S. Wojciechowski, Institute of Political Science and Journalism, Adam Mickiewicz University, Poznań 2006, s. 27.

- terroryzm państwowy – stosowany przez rządy wobec zdefiniowanych przeciwników identyfikowanych na arenie międzynarodowej lub wewnątrz państwa;
- terroryzm dysydencki – stosowany przez ruchy i grupy niepaństwowe przeciwko rządowi, grupom etniczno-narodowym, grupom religijnym i innym zdefiniowanym wrogom;
- terroryzm religijny – motywowany fanatycznym przekonaniem o konieczności stosowania przemocy w stosunku do wyznawców innych religii. Ma podstawy w dogmatach praktykowanej wiary, przekonaniach o jej prawdziwości, w związku z czym terroryści wnoszą na piedestały jako męczenników;
- terroryzm ideologiczny – motywowany przekonaniem politycznymi (ideologiami) mającymi bronić praw i interesów określonych grup, którym zagrażają inne grupy;
- terroryzm międzynarodowy – nieuznający granic, wybierający cele ataku ze względu na ich wartość określaną z punktu widzenia interesów międzynarodowych;
- dysydencki terroryzm kryminalny – nastawiony wyłącznie na zysk, choć niekiedy bywa łączony z polityką;
- terroryzm selektywny ze względu na płeć – skierowany przeciwko mężczyznom lub kobietom wrogiej zbiorowości. Mężczyźni są najczęściej postrzegani jako zagrożenie w perspektywie stania się potencjalnymi „żołnierzami” zdefiniowanego przeciwnika, natomiast ataki na kobiety służą niszczeniu tożsamości kulturowej wrogiej grupy lub sterroryzowaniu grupy w celu uległości¹².

Z kolei Hoffman rozróżnia:

- terroryzm etniczno-nacjonalistyczny, którego przykładem może być terroryzm palestyński czy podejmowany przez ETA;
- terroryzm rewolucyjno-lewicowy, który za cel stawiał sobie zmianę niesprawiedliwego „kapitalistycznego” porządku świata. Jego przykładem może być działalność Czerwonych Brygad we Włoszech i Frakcji Czerwonej Armii w Niemczech;
- terroryzm religijny – motywowany pobudkami religijnymi, czego przykładem są współczesne islamskie organizacje terrorystyczne¹³.

Bartosz Bolechów natomiast dzieli terroryzm na:

- terroryzm klasyczny,
- superterroryzm (wykorzystujący broń masowego rażenia),
- cyberterroryzm¹⁴.

¹² G. Martin, *Types of terrorism*, [w:] *Developing Next-generation Countermeasures for Homeland Security Threat Prevention*, red. M. Dawson et al., IGI Global, Hershey, PA 2017, s. 1–16; zob. też G. Martin, *Understanding terrorism: Challenges perspectives and issues*, SAGE Publications, Thousand Oaks, CA, 2017, s. 31–32.

¹³ B. Hoffman, *op. cit.*, s. 72–124.

¹⁴ Za: T. Aleksandrowicz, *op. cit.*, s. 24.

Źródła terroryzmu

Aby zrozumieć terrorystów, należy poznać powody, dla których podejmują taką działalność. Analiza historyczna pozwala na wskazanie pięciu uniwersalnych źródeł ich działania. Zaliczyć do nich należy:

- źródła ideologiczne (związane z przyjęciem przez państwa określonej ideologii i postrzegania przez jej pryzmat stosunków międzynarodowych i relacji społecznych) i religijne (wynikające z postrzegania rzeczywistości przez pryzmat wiary i często prowadzące do fanatyzmu – występują głównie w krajach muzułmańskich)¹⁵;
- źródła społeczno-ekonomiczne (np. bieda, ograniczony dostęp do edukacji i dóbr społecznych, kryzysy gospodarcze, niezadowolenie społeczne, różnice między światem biednych i bogatych, bezrobocie, łamanie praw człowieka, frustracje społeczne)¹⁶;
- źródła historyczno-polityczne (rozwój cywilizacyjny, procesy polityczne, np. przekonanie o nadmiernej eksploatacji krajów Trzeciego Świata przez mocarstwa, zaangażowanie USA po II wojnie światowej w konflikty zbrojne, istnienie państwa Izrael i jego dominacja w miejscach świętych Jerozolimy)¹⁷;
- źródła socjologiczne (powszechność przemocy w niektórych państwach, np. Algierii, Iranie, Iraku, Syrii, Jordanii)¹⁸;
- źródła psychologiczne (np. zaburzenia psychiczne, paranoiczny umysł charyzmatycznego przywódcy, który potrafi przekonać i porwać do walki, szowinizm, ksenofobia, uprzedzenia, ekstremalny pesymizm, poczucie ideologicznej pustki)¹⁹.

Samuel Huntington uważa, że źródeł terroryzmu należy upatrywać przede wszystkim w konflikcie cywilizacyjnym, rozgrywającym się na podłożu kulturowym, ponieważ kultura jest czynnikiem, siłą, która albo łączy, albo dzieli. Wyróżnił osiem głównych cywilizacji: zachodnią (Europa i Ameryka Północna), prawosławną, latynoamerykańską, islamską, hinduistyczną, buddyjską, chińską i japońską. Jego zdaniem konflikty wywoływane są m.in. podejściem do życia i śmierci. Dla jednych życie jest najwyższą wartością, dla innych życie to oczekiwanie na szczęście, które

¹⁵ J. Gryz, *Źródła terroryzmu międzynarodowego*, [w:] *Terroryzm w świecie współczesnym*, red. E. Haliżak et al., Fundacja Studiów Międzynarodowych, Fundacja Misyjno-Charytatywna Księży Werbistów im. Błogosławionego Józefa z Szantungu, Warszawa–Pieniężno 2004, s. 34.

¹⁶ E. Newman, *Exploring the „Root Causes” of Terrorism*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2006, vol. 29, nr 8, s. 752.

¹⁷ W. Laqueur, *No end to war*, Continuum International Publishing Group, New York 2003, s. 11, 15–17 i 20–21.

¹⁸ R.A. Kosta, *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 26.

¹⁹ *Ibidem*, s. 26–27.

może zapewnić bohaterską śmierć. To, co dla jednych jest pokojem, inni uznają za zniewolenie²⁰.

Odnosząc się do źródeł terroryzmu, można przyjąć, że wiązały się one z mechanizmami „powstawania i funkcjonowania konfliktów społecznych i politycznych. Terroryzm bowiem jest zawsze reakcją na tego typu konflikty”²¹.

Zaznaczyć warto, że źródła terroryzmu ewaluują i zawsze są pochodną polityki państw, narodów, grup społecznych. Jego cele podzielić można na pierwotne (wymuszenie na rządach, władzy, grupach ludzi zachowań oczekiwanych, jak np. wypuszczenie więźnia, przekazanie okupu, publikacja żądań, upublicznienie sprawy w mediach, wymuszenie posłuchu) i instrumentalne, inaczej poboczne, którymi są obiekty objęte ochroną prawną. Atakowanie takich obiektów nie jest celem samym w sobie, ale środkiem do osiągnięcia celu pierwotnego²². Należy pamiętać, że obiekty wyznaczone do ataku zwykle muszą spełnić określone warunki: psychologiczne (wywołanie strachu), technologiczne i organizacyjne (łatwość dostępu i dostarczenia materiałów do zamachu), procesowe (uniemożliwienie identyfikacji inspiratorów i ich późniejszego postawienia przed sądem)²³. Generalnie rzecz ujmując, najważniejszym celem terroryzmu jest wywołanie przez zastosowaną przemoc przerażenia i grozy w celu uzyskania dominacji nad obserwatorami i uczestnikami aktu terrorystycznego. Zamierzonym i zwykle zaplanowanym elementem wytwarzania psychozy strachu jest kierowanie działań przemocowych na bezbronnych i często przypadkowych ludzi. Tego typu działania w zamierzeniach terrorystów – w dłuższej perspektywie – mają doprowadzić do permanentnego poczucia zagrożenia, a w dalszej kolejności – do uległości adresatów ataku²⁴.

Motywacje i strategię terrorystów

W ostatnich dwóch dekadach zaszła istotna zmiana w motywacjach warunkujących wybór celów, środków i taktyki ataków. Zaobserwować można odejście od terroryzmu „świeckiego”, stymulowanego motywami nacjonalistycznymi czy separatystycznymi, na rzecz terroryzmu uzasadnionego względami religijnymi.

Brunon Hołyst wśród motywów podjęcia aktów terrorystycznych wskazuje przede wszystkim ideologiczne, nacjonalistyczne i religijne. Nie występują one oddzielnie, lecz zwykle przeplatają się ze sobą, dając pierwszeństwo któremuś z nich.

²⁰ S. Huntington, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, tłum. H. Jankowska, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 1997, s. 49.

²¹ V. Grotowicz, *op. cit.*, s. 371.

²² P. Piątkowski, *Terroryzm: nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa–Toruń 1996, s. 8–12.

²³ A.P. Przemyski, *Potencjalne obiekty ataku terrorystów (studium procesu wyboru celu zamachu)*, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E.W. Pływaczewski, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2005, s. 522–523.

²⁴ B. Hołyst, *Terroryzm*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, t. 1, Warszawa 2009, s. 57.

Hołyst zwraca też uwagę na cechy osobowości, które pozwalają zrozumieć motywację zachowań terrorystów. Jego zdaniem wysoka intensywność emocji i aktywacji organizmu, jaka ma miejsce podczas aktów terrorystycznych, pozwala na zaspokojenie potrzeby doznań stresowych²⁵.

Współcześnie najważniejszym motywem działań terrorystycznych jest religia. Grupy motywowane religijnie pojawiły się dopiero w 1980 r. w wyniku rewolucji islamskiej w Iranie²⁶. W 1980 r. spośród międzynarodowych organizacji tylko dwie grupy (szyckie) miały charakter religijny, w 1992 r. grupy religijne stanowiły już prawie 1/4 ogółu (11 z 48), w 1994 r. – 1/3 (16 na 49), a w 1995 r. – blisko połowę (26 z 56). Konsekwencją tej rewolucji była wojna w Afganistanie, którą postrzegano jako pierwszy etap globalnej rywalizacji islamu z kulturą zachodnią i która jednocześnie wprowadziła i utrwaliła etos wojownika o wiarę (mudżahedina) oraz etos grupy Arab Afghans (weteranów wojny oferujących swoje doświadczenie powstającym grupom radykalistycznym)²⁷.

Terrorystyci motywowani religijnie uważają swoje ataki za swoiste symbole bądź sakramenty, a za wroga uznają każdego, kto nie jest współwyznawcą²⁸. Takie postępowanie pozwala na łatwe manipulowanie zachowaniami członków grup i prowadzi do odrzucenia ludzkich norm.

Badacze problemu wyróżniają trzy odmiany terroryzmu religijnego: fundamentalizm islamski (etnoreligijny), terroryzm millenarystyczny oraz terroryzm *single issue*²⁹. Najgroźniejszą obecnie grupę stanowią fundamentaliści islamscy. Ich ideologię tworzą osoby starannie wykształcone w uczelniach europejskich i amerykańskich, którzy religię traktują jako instrument walki. Ich pragnieniem i misją jest stworzenie ogólnoswiatowej cywilizacji islamu. W związku z tym, że nie posiadają środków i możliwości do realizacji tego celu, podejmują akty terrorystyczne. Jak twierdzi Jonathan Fox, terroryzmu religijnego nie da się zlikwidować, można go jednak znacznie ograniczyć³⁰. Pozostałe odmiany terroryzmu mają stosunkowo małe znaczenie. Grupy etnonacjonalistyczne, działające na ograniczonym

²⁵ Idem, *Kryminologia*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022, s. 167–169.

²⁶ M. Madej, *Międzynarodowy terroryzm polityczny*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2001, s. 23.

²⁷ Idem, *Istota współczesnego międzynarodowego terroryzmu politycznego*, Departament Strategii i Planowania Polityki, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2001 (Opinie, nr 46), s. 8.

²⁸ H. Munkler, *Wojny naszych czasów*, tłum. K. Matuszek, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 148.

²⁹ W. Wróblewski, *Terroryzm religijny jako zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Problemy Bezpieczeństwa” 2007, nr 1, s. 91.

³⁰ J. Fox, *Religion and Terrorism in the World System*, [w:] *Transnational Terrorism in the World System Perspective*, red. R. Stemplowski, The Polish Institute of International Affairs, Warszawa 2002, s. 115.

geograficznie terenie, dążą do uzyskania autonomii i niepodległości (ETA, IRA)³¹, zaś tzw. grupy *issue terrorism* podejmują działania w konkretnych, pojedynczych celach, rzec można – okazjonalne (np. zakaz aborcji, ochrona praw zwierząt – skrajny odłam animalistów).

Oprócz motywacji nacjonalistycznych i religijnych stymulujących działania terrorystyczne wyróżnia się także motywacje psychologiczne (dążenie do zemsty, potrzeba nękania, dążenie do unicestwienia jakiejś zbiorowości, wymuszenie pewnych działań, chęć zwyciężenia wroga, zaistnienie w świadomości społecznej)³². Sebastian Wojciechowski doszedł do przekonania, że w działaniach terrorystycznych wyróżnić można wzajemnie się przenikającą tzw. triadę motywacyjną: sferę idei (serca), sferę ciała (warunki ekonomiczne i społeczne) i sferę umysłu³³.

Każde działanie terrorystyczne oparte jest na jakiejś strategii, którą zwykle wyznacza zasada „im większa szkoda, im większa liczba ofiar, tym większe zainteresowanie sprawą i trwalszy sukces zamachu terrorystycznego”³⁴. Terrorysty używają różnych strategii – od wyniszczenia, zastraszenia, prowokacji, po dezorientację, osiąganie politycznej legitymacji czy kreowanie alternatywnych poglądów politycznych³⁵. Hoffman za jedną z głównych strategii uznaje zwrócenie uwagi na organizację i sprawę, o którą walczy, uznanie jej praw do reprezentowania tej sprawy, zdobycie pełnomocnictwa umożliwiającego dokonanie zmian w sferze władzy oraz rządu. Jak podaje Autor, dwóch ostatnich punktów nie udało się dotychczas zrealizować żadnemu z ugrupowań terrorystycznych³⁶. Bez względu na to, jaką strategię stosują terrorysty, w każdej z nich dominującym elementem jest manipulacja strachem oraz leżąca u podstaw działania skrajność i ortodoksyjność.

Struktura organizacyjna

Elementem, który niewątpliwie przekłada się na skuteczność i rodzaj podejmowanych działań, jest struktura organizacyjna grup terrorystycznych, która w ostatnich dekadach uległa wyraźnym zmianom. Od modelu silnie zhierarchizowanego, funkcjonującego według sztywnych zasad podległości i kontroli, ugrupowania przeszły do modelu amorficznego (zbiór luźnych komórek, często niemających wiedzy

³¹ B. Bolechów, *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002, s. 487–494.

³² B. Hołyst, *Terroryzm*, *op. cit.*, s. 135–138.

³³ S. Wojciechowski, *The triad of terrorist motivation – Introduction*, [w:] *Terrorism as a timeless actor on the international stage*, red. S. Wojciechowski, Institute of Political Science and Journalism, Adam Mickiewicz University, Poznań 2007, s. 5–12.

³⁴ H. Munkler, *op. cit.*, s. 138.

³⁵ L. Freedman, *Terrorism as a Strategy*, „Government and Opposition” 2007, vol. 42, nr 3, s. 314.

³⁶ M. Piekarski, *Strategia i taktyka terrorystów*, Konflikty.pl, 19.11.2006, <https://www.konflikty.pl/historia/czasy-najnowsze/strategia-i-taktyka-terrorystow/> [dostęp: 30.06.2023].

o swoim istnieniu, jednoczonych poprzez wspólny cel³⁷, który nie jest typowym modelem sieciowym, tylko swoistą hybrydą, z zachowanymi elementami hierarchii i komunikacją typu *all-channel network* (kontakt bez pośrednictwa ośrodka centralnego)³⁸.

Współczesne grupy terrorystyczne składają się zazwyczaj z trzech elementów: z tzw. jądra profesjonalności (bardzo dobrze wyszkoleni profesjonalści), amatorów (osoby luźno związane z grupą, często jednorazowo uczestniczące w jej działaniach) i podmiotów niezależnych współpracujących z terrorystami³⁹. Wypracowana struktura, charakteryzująca się autonomią i decentralizacją procesu decyzyjnego, przenikaniem się struktur bojowych z różnymi instytucjami gospodarczymi (finansowanie), przy równoczesnej infiltracji określonych środowisk czyni grupy terrorystyczne trudnymi do wytropienia i zniszczenia.

Zmiany w strukturze grup terrorystycznych pociągnęły za sobą zmiany sposobów ich finansowania, do których zdaniem badaczy należą: sponsoring państwowy (finansowanie przez niektóre państwa), działalność przestępcza (głównie handel narkotykami) i legalna działalność gospodarcza⁴⁰.

Mimo radykalnej zmiany struktury grup terrorystycznych, środki i metody ich działania pozostały zasadniczo niezmienione. W dalszym ciągu terroryści używają tzw. środków konwencjonalnych – karabinów maszynowych, granatów, bomb. Nie znaczy to oczywiście, że posługują się tylko takimi środkami – sięgają i po inne, niemniej jednak te konwencjonalne uznać należy za dominujące⁴¹. Do najczęściej stosowanych przez grupy terrorystyczne form przemocy należy zaliczyć: zamachy bombowe (w tym z użyciem improwizowanych urządzeń wybuchowych, *improvised explosive devices*, IED), zamachy na życie jakiejś osoby, uprowadzenie osoby lub pojazdu, wzięcie zakładników, rzadziej wszczynanie buntów w więzieniach czy wywoływanie zamieszek ulicznych⁴².

Przestępczość zorganizowana

Jedną z najbardziej niebezpiecznych form przestępczości, rozumianej jako ogół przestępstw popełnianych w określonym czasie na określonym terenie, jest przestępczość zorganizowana. Bywa ona definiowana jako „działania związków przestępczych

³⁷ P.L. Williams, *Al-Kaida. Bractwo terroru*, tłum. D. Bakalarz, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2002, s. 32.

³⁸ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 158–159.

³⁹ *Ibidem*, s. 161.

⁴⁰ M. Madej, *Współczesny terroryzm międzynarodowy – krótka charakterystyka*, [w:] *Terroryzm w świecie współczesnym*, op. cit., s. 27; P.L. Williams, op. cit., s. 179.

⁴¹ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne...*, op. cit., s. 179–183.

⁴² K. Liedel, P. Piasecka, *Współpraca międzynarodowa w zwalczaniu terroryzmu*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna Adam, Warszawa 2004, s. 23.

zorganizowanych z chęci zysku, dla dokonywania różnych przestępstw, zarówno kryminalnych, jak i gospodarczych, z prawdopodobnym użyciem siły, szantażu i korupcji, których celem jest wprowadzenie nielegalnych zysków w oficjalny obrót⁴³. Jej początki wiążą się z wielką falą migracji z Włoch (z Sycylii) do Stanów Zjednoczonych w latach 1857–1920⁴⁴, i z występowaniem trzech zjawisk: prohibicji (i popytu na towary i usługi, których legalnie nie można nabyć), spekulacji (w ramach czarnego rynku dla osób, którym nie odpowiada istniejąca reglamentacja) i chęci maksymalizacji zysków (w krajach o gospodarce wolnorynkowej)⁴⁵.

Przestępczość zorganizowana przez dziesięciolecia „wypracowała” różne formy swojej działalności. Tak więc można wyróżnić:

- przestępczość narkotykową – doskonale zorganizowaną, rozwiniętą na skalę międzynarodową, charakteryzującą się znakomitą logistyką, perfekcyjnym wykorzystaniem transportu, wyrafinowanymi formami przemytu;
- przestępczość związaną z bronią (różnego rodzaju) – także działającą w skali międzynarodowej, charakteryzującą się szczegółowo opracowanymi zasadami przetrzutu i sprzedaży;
- przestępczość związaną z fałszowaniem pieniędzy, papierów wartościowych i innych dokumentów, jak np. akcyzy na alkohol czy papierosy – opartą na pracy bardzo dobrze przygotowanych specjalistów (informatyków, grafików, operatorów maszyn), których wytwory są często trudne do zidentyfikowania;
- przestępczość gospodarczą – z szerokim wachlarzem nielegalnych działań: od oszustw podatkowych, bankowych i ubezpieczeniowych po korupcję, przemysł towarów, technologii czy siły roboczej;
- przestępczość z użyciem przemocy, czyli wymuszenia, wyłudzenia, napady rabunkowe i inne działania przeciwko zdrowiu i życiu ludzi;
- przestępczość przeciwko własności, skoncentrowaną na kradzieży przedmiotów o znacznej wartości (luksusowe samochody, dzieła sztuki), kradzieżach na zamówienie, paserstwie, włamaniach;
- przestępczość związaną z „życiem nocnym” (handel żywym towarem, pornografia, sutenerstwo, porwania)⁴⁶.

Przestępczość zorganizowaną odróżnia od innych rodzajów przestępczości zbiór cech, które można odnieść do jej zewnętrznego i wewnętrznego funkcjonowania. Tak

⁴³ I. Kochman, *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, „Świat Idei i Polityki” 2018, t. 17, s. 331.

⁴⁴ B. Hołyst, *Kryminologia*, op. cit., s. 258.

⁴⁵ A. Marek, *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, red. A. Marek, W. Pływaczewski, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1992, s. 27.

⁴⁶ M. Piękoś, *Przestępczość zorganizowana we współczesnym świecie na podstawie Polski – wyniki badań własnych*, „Studenckie Czasopismo Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu” 2016, nr 2, s. 6–7.

więc grupę parającą się tego typu działalnością charakteryzuje żądza władzy i zysku, hierarchiczna struktura z wyraźnym podziałem ról i zadań, rygorystyczna, bezwarunkowa dyscyplina, całkowite posłuszeństwo wobec przełożonych, ścisła kontrola członków grupy. Natomiast działalność tej grupy cechuje długoterminowość, stosowanie własnych, wypracowanych metod oraz środków przemocy i zastraszania (często bezwzględnych i wyrafinowanych), popełnianie ciężkich przestępstw, pranie brudnych pieniędzy, wywieranie wpływu na polityków, rządzących i organy ścigania⁴⁷.

Przestępczość zorganizowana jest więc wielkim zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego państw, co wynika również z jej powiązań z terroryzmem.

Terroryzm i przestępczość zorganizowana – podobieństwa i różnice

Terroryzm wymaga pieniędzy. Jest to najważniejszy powód, dla którego terroryści szukają kontaktu, wiążą się i współpracują z grupami parającymi się przestępczością zorganizowaną. W związku z tym, że zarówno jedni, jak i drudzy stosują brutalne metody działania, łatwo im nawiązać kontakt i rozpocząć współpracę. Nadmienić należy, że zdarzają się sytuacje, w których organizacje terrorystyczne same prowadzą działalność z zakresu przestępczości zorganizowanej albo grupy zorganizowanej przestępczości podejmują działania terrorystyczne.

Podstawową kwestią w określeniu relacji pomiędzy terroryzmem a przestępczością zorganizowaną jest wskazanie łączących i różniących je cech w poszczególnych aspektach funkcjonowania:

- działania grupowe – to cechą łączącą oba te zjawiska. W obu z nich istnieje grupa o określonej strukturze i zasadach, podziale ról i zadań. W obu formach działalność jest planowana, zakonspirowana i starannie przygotowywana. Cechą odróżniającą działania terrorystyczne od przestępczych jest to, że w tych pierwszych bardzo często członkowie nie utrzymują bezpośrednich kontaktów, a w planowane przedsięwzięcia angażowane są osoby niewiedzące o swoim istnieniu – dzięki czemu pojedyncza „wpadka” nie zagraża strukturze całej grupy⁴⁸;
- elitarność – członkowie zarówno grup przestępczości zorganizowanej, jak i terrorystycznych mają poczucie wyjątkowości, przeświadczenie, że należą do elit – albo dlatego, że są wyjątkowo bogaci i wpływowi, albo dlatego, że narażają się na niebezpieczeństwo w imię innych, co będzie wynagrodzone docześnie lub w formie przewidzianej dla męczenników w ramach wierzeń danej religii⁴⁹;
- cele – obie formy działalności przyjmują długofalowe, ale różne cele. Terroryści dążą do zmiany porządku prawnego, ekonomicznego, społecznego, politycznego

⁴⁷ I. Kochman, *op. cit.*, s. 331.

⁴⁸ W. Zubrzycki, *Przez PZ do terroryzmu*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2015, s. 50–52.

⁴⁹ B. Hoffman, *op. cit.*, s. 82.

czy religijnego. Z tego względu zabiegają o zdobycie poparcia międzynarodowego, a także o odpowiednie fundusze. Organizacje przestępcze natomiast dążą przede wszystkim do maksymalizacji zysków. Terrorysty chcą więc obalenia i destabilizowania władzy, liderzy zorganizowanych grup przestępczych nie są tym zainteresowani, zdecydowanie ważniejsze jest dla nich korumpowanie polityków i przenikanie do ośrodków decydenckich⁵⁰;

- międzynarodowy charakter – oba typy organizacji uzyskały go na skutek zmian, jakie zaszły we współczesnym świecie, a do których należy zaliczyć globalizację, otwarcie granic sprzyjające swobodnemu przepływowi ludzi, towarów i idei, a także liberalne prawo i słabość instytucji zwalczających przestępczość⁵¹;
- finansowanie – organizacje terrorystyczne finansowane są w dwojaki sposób: legalny (sponsoring państwowy, prowadzenie zgodnej z prawem działalności gospodarczej lub charytatywnej, zbiórki funduszy przez sympatyków w różnych krajach) i nielegalny, podobnie jak przestępczość zorganizowana (handel narkotykami i innymi zakazanymi towarami, handel ludźmi). Dodatkowo grupy przestępcze finansują swoją działalność z kradzieży samochodów, wymuszeń, okupów, cyberkradzieży itp.⁵²;
- poparcie społeczne – to cecha różnicująca. Przestępczość zorganizowana jest powszechnie potępiana, natomiast organizacje terrorystyczne często są akceptowane społecznie, a osiągnięcie i odpowiednio nagłośnione cele (głównie o charakterze prawnym i religijnym) zwiększają to poparcie do tego stopnia, że ranni czy znajdujący się w niebezpiecznych sytuacjach terrorysty mogą liczyć pomoc ze strony społeczeństwa⁵³;
- konfrontacja asymetryczna – czyli między stronami, które nie są równorzędne w zakresie posiadanych środków i możliwości prowadzenia walki⁵⁴ – jest istotą funkcjonowania obu typów organizacji. Zarówno terrorysty, jak i zorganizowane grupy przestępcze pozostają w swego rodzaju konflikcie z nierównym sobie pod względem możliwości przeciwnikiem (państwem, państwami), który dysponuje w ich zwalczaniu wielkim potencjałem (służby porządkowe, wojsko, wywiad), z tego względu stosują różnego rodzaju tzw. obejścia silnych punktów, destabilizujące funkcjonowanie państw.
- przemoc – jej stosowanie to wspólna cecha i wyróżnik terroryzmu i przestępczości zorganizowanej. Uważana jest za środek, który nie tylko pozwala na

⁵⁰ W. Zubrzycki, *op. cit.*, s. 55.

⁵¹ H. Kołakowska-Przełomiec, *Zapobieganie przestępczości – studium kryminologiczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa 1984, s. 47

⁵² W. Zubrzycki, *op. cit.*, s. 58.

⁵³ M. Cichomski, K. Madej, *Przenikanie się przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, [w:] *Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym w Polsce*, red. W. Zubrzycki, Wydawnictwo Jografika, Warszawa 2011, s. 101.

⁵⁴ W. Zubrzycki, *op. cit.*, s. 60.

osiąganie wyznaczonych celów, ale także na utrzymanie dyscypliny wewnętrznej w grupie, potrzebnej dla zapewnienia jej hermetyczności⁵⁵;

- środki – zarówno terroryści, jak i grupy przestępczości zorganizowanej wykorzystują do realizacji swoich celów wszystkie dostępne środki. Są one różnicowane właśnie ze względu na te cele. Tak więc przestępcy sięgają po wymuszone bankructwa, manipulacje finansowe, korupcję, oszustwa kredytowe itp., natomiast terroryści sięgają po broń, dokonują zamachów (również samobójczych) z wykorzystaniem ładunków wybuchowych itp. Terroryści nie tylko używają różnych środków na znacznie większą skalę niż zorganizowani przestępcy, ale przyznają sobie prawo do ich stosowania, uznając się za stronę słabszą w konfliktach z państwami⁵⁶;
- obecność w cyberprzestrzeni – to cecha zarówno terroryzmu, jak i zorganizowanej przestępczości. Internet jest kanałem przekazywania informacji, znakiem środowiskiem do aktywności przestępczej i terrorystycznej. To także miejsce obrotu bronią, materiałami wybuchowymi, narkotykami. Ma szczególne znaczenie dla przestępczości ekonomicznej, bowiem większość firm i banków realizuje w cyberprzestrzeni swoje transakcje, przetargi itp., które są przedmiotem zainteresowania przestępców. Z tego względu nie dziwi fakt, że wielu hakerów pracuje na rzecz przestępców i terrorystów⁵⁷;
- podmioty zwalczające – jest ich bardzo wiele i mają charakter zarówno państwowy, jak i międzynarodowy. Realizują zadania w odniesieniu i do terroryzmu, i do przestępczości zorganizowanej, z tym że w przypadku tego pierwszego skupiają się na rozpoznaniu i przeciwdziałaniu zagrożeniom, a w przypadku przestępczości – na jej zwalczaniu⁵⁸.

Terroryzm i przestępczość zorganizowana – formy współpracy (relacji)

Jak wspomniano wyżej, drogi ugrupowań terrorystycznych i grup przestępczości zorganizowanej coraz częściej łączą się ze sobą, zwiększając zagrożenia bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Dzieje się to z jednej strony za sprawą wspierania działalności terrorystów przez przestępców (np. Kosowo, Czeczenia, Afganistan, Palestyna, Azja Środkowa), z drugiej zaś – za sprawą dostosowywania działań

⁵⁵ *Ibidem*, s. 62.

⁵⁶ B. Hoffman, *op. cit.*, s. 82.

⁵⁷ R. Koszut, *Zarys politycznego hakingu – od hakytywizmu do cyberterroryzmu*, [w:] *Przestępczość teleinformatyczna. Materiały poseminaryjne*, red. J. Kosiński, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2007, s. 44.

⁵⁸ W. Zubrzycki, *op. cit.*, s. 65–67.

przestępczych w poszczególnych regionach do potrzeb terrorystów. Formy współpracy mają trojaki charakter: partnerski, immanentny, podporządkowania⁵⁹.

Współpraca partnerska sprowadza się do współdziałania – zwykle niezależnych od siebie – grup przestępczych i terrorystycznych w celu osiągnięcia obopólnych korzyści. Na przykład grupa przestępcza dostarcza terrorystom broń, materiały wybuchowe i inne środki potrzebne do zaplanowanych działań, terroryści zaś ułatwiają przestępcom międzynarodowy handel narkotykami, zapewniają ochronę transportów itp.⁶⁰.

O immanentnej formie relacji można mówić w dwóch przypadkach:

- a) gdy organizacje terrorystyczne same prowadzą działalność przestępczą – zwykle w swych strukturach tworzą wyspecjalizowane komórki, które pozyskują środki finansowe na realizację celów oraz ewentualne zabezpieczenie dla ważnych członków organizacji i rodzin męczenników. Wybierają różne rodzaje przestępstw, np. porwania, wymuszenia, kradzieże, przemyt towarów i ludzi, handel bronią i najbardziej intratne – handel narkotykami⁶¹;
- b) gdy organizacje przestępcze stosują metody terrorystyczne – głównie w celu „wykorzystywania terroryzowanych ofiar oraz konkurentów do osiągnięcia pozycji wiodących w strukturach przestępczych, włączając w to również rywalizujące gangi”⁶².

Forma podporządkowania ma miejsce wtedy, gdy grupy przestępcze i organizacje terrorystyczne nie pozostają ze sobą w relacjach partnerskich ani równorzędnych. W tego typu relacji grupy przestępcze płacą terrorystom „podatki” lub dzielą się zyskami w zamian za przyzwolenie na funkcjonowanie⁶³.

Oprócz wymienionych wyżej, można wskazać i inne formy współpracy ugrupowań terrorystycznych z grupami przestępczości zorganizowanej – chociażby coraz większy przepływ ludzi między tymi organizacjami czy tworzenie wspólnych szlaków transportowych.

Podsumowanie

Terroryzm i przestępczość zorganizowana to współcześnie jedno z największych zagrożeń bezpieczeństwa państw i społeczeństw. Ich rozwój wynika z jednej strony z doskonalenia strategii i metod działania oraz zakresu używanych środków (np. Internet),

⁵⁹ M. Cichomski, W. Zubrzycki, *Cyberprzestrzeń jako potencjalny obszar przenikania się zorganizowanych grup przestępczych i organizacji terrorystycznych*, [w:] *Wojna z terroryzmem w XXI wieku*, red. B. Hołyst, K. Jałoszyński, A. Letkiewicz, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2009, s. 127.

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w roku 2008*, MSWiA, Warszawa 2009, s. 188.

⁶² W. Zubrzycki, *op. cit.*, s. 74.

⁶³ M. Cichomski, K. Madej, *op. cit.*, s. 102.

z drugiej zaś – z wciąż rosnącej liczby ochotników gotowych do zasilenia ich szeregów. Terroryzm stał się bezwzględny i ślepy (dążenie do maksymalizacji przypadkowych ofiar), a przestępczość zorganizowana – bezwzględna i wyrafinowana. Różność celów terrorystów i grup przestępczości zorganizowanej nie przeszkadza im we współdziałaniu. Podejmowana na poziomie państwowym i międzynarodowym walka z nimi w żaden sposób nie przyczynia się do ich likwidacji czy ograniczania – chociażby z tego powodu, że wiele społeczności akceptuje działania terrorystyczne, uznając je za potrzebne i pożądane (np. motywowane religijnie), a przestępczość zorganizowana wykorzystuje słabość systemów prawnych państw oraz skorumpowanie służb i decydentów powołanych do jej zwalczania.

Bibliografia

- Aleksandrowicz T., *Terroryzm międzynarodowy*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Bolechów B., *Terroryzm w świecie podwubiegunowym. Przewartościowania i kontynuacje*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2002.
- Cichomski M., Madej K., *Przenikanie się przestępczości zorganizowanej i terroryzmu*, [w:] *Przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym w Polsce*, red. W. Zubrzycki, Wydawnictwo Jografika, Warszawa 2011, s. 90–111.
- Cichomski M., Zubrzycki W., *Cyberprzestrzeń jako potencjalny obszar przenikania się zorganizowanych grup przestępczych i organizacji terrorystycznych*, [w:] *Wojna z terroryzmem w XXI wieku*, red. B. Hołyst, K. Jałoszyński, A. Letkiewicz, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2009, s. 123–134.
- Fox J., *Religion and Terrorism in the World System*, [w:] *Transnational Terrorism in the World System Perspective*, red. R. Stemplowski, The Polish Institute of International Affairs, Warszawa 2002, s. 97–120.
- Freedman L., *Terrorism as a Strategy*, "Government and Opposition" 2007, vol. 42, nr 3, s. 314–339.
- Grotowicz V., *Terroryzm w Europie Zachodniej. W imię narodu i lepszej sprawy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa–Wrocław 2000.
- Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, tłum. H. Pawlikowska-Gannon, Grupa Wydawnicza Bertelsmann Media, Warszawa 2001.
- Hołyst B., *Terroryzm*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, t. 1, Warszawa 2009.
- Hołyst B., *Kryminologia*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Huntington S., *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, tłum. H. Jankowska, Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA, Warszawa 1997.
- Jałoszyński K., *Terroryzm i walka z nim we współczesnym świecie*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2002.
- Jenkins B.M., *The study of terrorism: definitional problems*, The RAND Corporation, Santa Monica, CA 1980.
- Kochman I., *Przestępczość zorganizowana w Polsce i jej zwalczanie*, „Świat Idei i Polityki” 2018, t. 17, s. 330–340.
- Kołąkowska-Przełomiec H., *Zapobieganie przestępczości – studium kryminologiczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa 1984.

- Kosta R.A., *Terroryzm jako zagrożenie dla bezpieczeństwa cywilizacji zachodniej w XXI wieku*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
- Kozut R., *Zarys politycznego hakingu – od hakytywizmu do cyberterroryzmu*, [w:] *Przestępczość teledinformatyczna. Materiały poseminaryjne*, red. J. Kosiński, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2007, s. 42–50.
- Laqueur W., *No end to war*, Continuum International Publishing Group, New York 2003.
- Liedel K., Piasecka P., *Współpraca międzynarodowa w zwalczaniu terroryzmu*, Oficyna Wydawniczo-Poligraficzna Adam, Warszawa 2004.
- Madej M., *Międzynarodowy terroryzm polityczny*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2001.
- Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007.
- Madej M., *Istota współczesnego międzynarodowego terroryzmu politycznego*, Departament Strategii i Planowania Polityki, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Warszawa 2001 (Opinie, nr 46).
- Marek A., *Przestępczość zorganizowana. Zarys problematyki*, [w:] *Kryminologiczne i prawne aspekty przestępczości zorganizowanej*, red. A. Marek, W. Pływaczewski, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Policji, Szczytno 1992, s. 21–36.
- Martin G., *Understanding terrorism: Challenges perspectives and issues*, SAGE Publications, Thousand Oaks, CA, 2017.
- Martin G., *Types of terrorism*, [w:] *Developing Next-generation Countermeasures for Homeland Security Threat Prevention*, red. M. Dawson et al., IGI Global, Hershey, PA 2017, s. 1–16.
- Mazurek M., *Policja w systemie antyterrorystycznym RP. Wybrane zagadnienia problematyki terroryzmu*, Centrum Szkolenia Policji w Legionowie, Legionowo 2021.
- Munkler H., *Wojny naszych czasów*, tłum. K. Matuszek, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004.
- Newman E., *Exploring the „Root Causes” of Terrorism*, „Studies in Conflict & Terrorism” 2006, vol. 29, nr 8, s. 749–772.
- Piątkowski P., *Terroryzm: nowe wyzwanie dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Warszawa–Toruń 1996.
- Piekarski M., *Strategia i taktyka terrorystów*, Konflikty.pl, 19.11.2006, <https://www.konflikty.pl/historia/czasy-najnowsze/strategia-i-taktyka-terrorystow/> [dostęp: 30.06.2023].
- Piękoś M., *Przestępczość zorganizowana we współczesnym świecie na podstawie Polski – wyniki badań własnych*, „Studenckie Czasopismo Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu” 2016, nr 2, s. 1–18.
- Pływaczewski E.W., *Wokół związków terroryzmu z przestępczością zorganizowaną*; „Policja” 2008, nr 1, <https://www.wspol.edu.pl/kwartalnikpolicja/index.php/2008-rok-archiwum-66/30-policja-12008/95-plywaczewski> [dostęp: 30.06.2023].
- Przemyski A.P., *Potencjalne obiekty ataku terrorystów (studium procesu wyboru celu zamachu)*, [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E.W. Pływaczewski, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2005, s. 517–531.
- Raport o stanie bezpieczeństwa w Polsce w roku 2008*, MSWiA, Warszawa 2009.
- Terroryzm w świecie współczesnym*, red. E. Halizak et al., Fundacja Studiów Międzynarodowych, Fundacja Misyjno-Charytatywna Księży Werbistów im. Błogosławionego Józefa z Szantungu, Warszawa–Pieniężno 2004.
- Tomczak M., *Evolution of international terrorism*, [w:] *The faces of terrorism*, red. S. Wojciechowski, Institute of Political Science and Journalism, Adam Mickiewicz University, Poznań 2006, s. 25–37.

- Williams P.L., *Al-Kaida. Bractwo terroru*, tłum. D. Bakalarz, Wydawnictwo Studio EMKA, Warszawa 2002.
- Wojciechowski S., *The triad of terrorist motivation – Introduction*, [w:] *Terrorism as a timeless actor on the international stage*, red. S. Wojciechowski, Institute of Political Science and Journalism, Adam Mickiewicz University, Poznań 2007, s. 5–12.
- Wróblewski W., *Terroryzm religijny jako zagrożenie bezpieczeństwa międzynarodowego*, „Problemy Bezpieczeństwa” 2007, nr 1, s. 85–95.
- Zubrzycki W., *Przez PZ do terroryzmu*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2015.

Terroryzm a przestępczość zorganizowana – ujęcie teoretyczne *Streszczenie*

Terroryzm, mimo braku jednoznacznej definicji, jest zjawiskiem nie do pomylenia z żadnym innym, a więc łatwym do identyfikacji. Źródeł działań terrorystów należy upatrywać w ideologiach i religiach, a także w różnorodnych uwarunkowaniach społeczno-ekonomicznych, historyczno-politycznych, socjologicznych i psychologicznych. Terrorysty kierują się różnymi motywacjami, stosują też różne strategie działania, w których wspólnym elementem jest manipulacja strachem. Na przestrzeni lat radykalnej zmianie uległa struktura grup terrorystycznych, nie zmieniły się natomiast środki i metody ich działania. Realizacja zadań wyznaczanych przez grupy terrorystyczne wymaga środków finansowych. Jest to najważniejszy powód, dla którego terroryści podejmują współpracę z grupami parającymi się przestępczością zorganizowaną. Współpraca ta ma zwykle charakter albo partnerski, albo immanentny, albo podporządkowania i przyczyniła się do tego, że terroryzm i przestępczość zorganizowana stały się współcześnie jednymi z największych zagrożeń bezpieczeństwa państw i społeczeństw.

Słowa kluczowe: terroryzm, przestępczość zorganizowana, bezpieczeństwo

Terrorism and organised crime: theoretical approach *Abstract*

Terrorism, despite the lack of a clear definition, it is an “unmistakable phenomenon”, and therefore easy to identify. The sources of terrorist actions can be found in ideologies and religions, as well as in various socio-economic, historical-political, sociological, and psychological factors. Terrorists are guided by various motivations and utilize different strategies to carry their acts but for all strategies fear manipulation is a common element. Over the years, the structure of terrorist groups has undergone radical changes, but the means and methods of their actions have not changed. The implementation of tasks set by terrorist groups requires money. This is the most important reason why terrorists cooperate with organized crime groups. This cooperation usually takes the form of partnership, immanent or subordination. It has contributed to the fact that terrorism and organized crime have become one of the biggest threats to the security of states and societies nowadays.

Keywords: terrorism, organized crime, security